

Zvečer pride gospa v sobo. Mati ji urno potoži svojo veliko skrb. Gospa gre po deklo ter jo pošlje v mesto iskat Mirčka.

Čez dobro uro se zasliši na hodniku hoja. »Oh sedaj gre pa Mirček«, pravi vesela mati. Res je prišel Mirček, pa ne sam, ampak prinesla sta ga dva strežaja zmrznenega. »Mirček? kaj pa je tebi?« klikne mati ter se zgrudi v posteljo. »Usmiljeni Bog!« še zaječi in prsi se ji tresoč dvignejo; potem obstane mirno. Milka pa je milo jokala za bratcem. Dobra gospa še pošlje naglo po zdravnika, da bi pomagal, ako se dá še kaj pomagati. A ni bilo treba. Materino srcé je bilo že nehalo bítí. Stopivši k Mirčku pa reče zdravnik: »Škoda za tako mlado bitje, da je zmrz-

nilo! Od mraza je zaspal v snegu; ko se je stemnilo, niso ga ljudje videli in tako je zmrznil.« Tudi pri Milki je rekel, da je že prepozno. In mati? Srčni mrtvoud jo je rešil vseh skrbij in bolečin.

Tretji dan so nesli mater in Mirčka pogrebci na pokopališče, hčerka je pa umirala. Še predno so se pogrebci vrnili, zatisnila je gospa mrtvi deklici oči. Odnegli so jo potem pogrebci ter jo pokopali poleg matere in bratca. Vsi trije, mati, sin in hči počivajo v smrti združeni, drug poleg drugega.

Ali ti niso združeni tudi v nebesih?

More-li biti taka trpka usoda — poslednja usoda človekova?

Podgoričan.

Tri dni pri naših bosanskih bratih.

(Potna črtica. — Spisal J. B.)

Sj Abdô, daj kompu ovamo — brzooo!« — kričal sem nekega lepega jutra v toplem avgustu z vso močjo svojega grla na savskem bregu v prijaznem Kobašu. Kričal sem bosanskemu brodarju, da pribrodi s »kompo«, kateri pri nas rekamo brod, čez Savo in prepelje naš voziček s konji, kočijaža, mojega prijatelja in pa mojo malenkost na ono stran, v ponosno, gorato Bosno. Sava je široka in moj Abdija in njegov sivobrati drug Mohamed imata pač dosti opravila, da spravita veliko, nerodno »kompo« na našo stran; dotlej vas še lahko seznanim s ponosnim Kobašem, kateri se z belimi hišami tako prilega lepemu savskemu bregu. Velike, ponosne hiše, kakoršne

nahajaš samo pri bogatih Posavcih bivše Vojne Krajine, vrsté se v lepem redu prav tik Save. Ne vrsté se pa v eni dolgi ulici, kakor pri drugih graničarskih vaséh, kjer so se smele zidati hiše samo ob cesti, ampak v lepih ravnih ulicah, katere se na mnogih mestih križajo; tako je podoben Kobaš nekakemu mestu. In res nazivali bi ga lahko mestice, ali vsaj lep trg, če ga gledamo iz daljave. Njegovo lepoto posebno povzdigujeta lepa zvonika katoliške in pa pravoslavne cerkve, katerih strehi se lesketata v solnčnem blesku kakor dva svetla biserja. Lep je Kobaš z belimi hišicami, kakor bel labod, ki je razprostrl svoje peroti in se uspenja ob zelenkasti Savi. A da ga vidiš v mesečni noči na

visokem savskem nasipu! Tukaj poslušaj šumenje Save, katera se vije pod teboj kakor širok srebrni pas in valí počasi svoje valove proti izhodu; kakor očaran gledaš na temno-modre bosanske gore, posebno pa na ponosno Motajico, katera se dviga na drugi strani s svojimi vrhovi in sedli in hrbtovi, a nad njo plava mirno mesec in odseva v bistri Savi kot v najlepšem zrcalu. Z one strani se čuje enolična pesem Bošnjaka mohamedanca, a na naši strani se ji odziva veselo petje živahne mladine, katera se je zbrala na trati v sredi vasi in igra kolo. Tu pa cvilijo gosli med petjem, oglašajo se skrbni hišni čuvaji — psi, katerih je veliko po teh vaséh, a blizu tebe — v grmu čuješ glasove nočne ptice . . . : vse to se zlije v čudne zvoke. Tu kričanje in petje, ondi tiha mesečna noč — to ti polni dušo z ugodnim, mehkim čustvom; misli hité v dalnje, neznane kraje, budi se neumljivo hrepenenje, srcé utriplje ti hitreje . . . Kako si krasna in divna ti mesečna noč na mirni savski obali! Kako lepa si Sava, reka slovanska! — A brodarja sta že prispela na našo stran, sédimo torej na brod, ker se nam mudi v Bosno. Bože moj, da sem slikar, naslikal bi vam tega našega Abdijo takega, kakoršen je bil. Lice bilo mu je ploščnato, kakor da so mu je dejali précej po rojstvu v tiskalnico; nos jedva da se mu je poznal sredi širokega lica, ker je imel tankaj, kjer imamo mi precejšen košček mesa, le dve majčkini luknjici. Mislim, da mi ga ni potreba dalje opisovati, ker si sedaj lahko mislite, kakšen je bil. Toda čudno nasprotje na isti »kompic«, ali, če že hočete po naše, na istem brodu! Če je imel naš Abdô nosú jedva za spoznanje, imel ga je njegov sivobrادي drug, nekoliko sključeni starček Mohamed tolik košček, da

bi mu ga še vedno dovolj ostalo, ako bi ga polovico posodil svojemu tovarišu. Bože moj, če je že na obrazih taka razlika, kakošna je še le v mislih, ali v mošnjah. Ej, ej!

Prepeljemo se srečno na drugo stran. Poslovivši se od brodarjev, napotimo se v turški Kobaš, kateri se je umestil, kakih par minut od savskega brega oddaljen, prav na podnožju Motajice. Ta se začinja tu počasi vzdigovati, dokler ne vzraste do visoke, ponosne gore, s katero se ponaša vsak graničar v ravnem Posavju, še bolj pa se ponašajo ž njo naši bratje onkraj Save, ker njihova je v istini Motajica ali Motavica. Motavica rekajo ji zato, ker je izvestno dež, ako se začno tam gori oblaki motati. Med »varošico« Kobašem in med Savo razprostirajo se veliki »šljivici« t. j. vrtovi, na katerih rastejo same slive. Drevesa niso tukaj v tako lepem redu, kakor na naši strani Save, kjer so podobna malim gajičem, vendar dadó tudi ti bosanski »šljivici« dober pridelek svojemu gospodarju, ki dobiva za slive lepe novce, saj so bosanske slive znane po širokem svetu. Ob cesti se pa razprostira mala »urija«, t. j. občinski pašnik, na katerem se pase malo, siromašno bosansko blago, »buše«, kakor bi rekli v Beli Krajini, in pa »bivolice«, črna, grda goveda, z grdo glavo; debeli rogovi so naprej zakrivljeni in se končavajo skoro v tanko šilo. Te »bivolice« so jako nesnažna živina in se valjajo kakor prešiči najraje po blatu. Toda dovolj o tem, stopite raji z menoj v turški Kobaš!

Turški Kobaš, dasi se zove »varoš« t. j. mesto, sezidan je zelo nerodno. Zastonj iščeš ulice, kakoršno si videl v našem Kobašu. Na eno stran se prostira krščanski, na drugo turški Kobaš. Krenil sem najprej v turški, ki se zove

»čaršija« t. j. trg; tukaj so »dučani«, t. j. prodajalnice. Pravo čudo tak turški dučan! Okrog po stenah je razloženo nekoliko vsakovrstne drobnjavi, a na tleh sedi brat Bošnjak in čaka ves božji dan dobrega človeka, kateremu bi stržil za nekoliko novčičev svojih izbranih dragocenostij. Navadno je dučan tako prirejen, da ni treba našemu zloznemu trgovčiču preveč skakati od strani do strani, tudi ne pristavljati stola; marveč z istega mesta poseže sedaj na eno, sedaj na drugo stran svoje prostorne trgovine in ti dá, česar želiš. Ej, pa saj tudi nimajo gromad blaga v teh svojih dučanih! V vsakem mestu je kak večji trgovec, vsi trgovčiči na čaršiji pa jemljó od njega blago in je potem prodajajo v svojih dučančičih. Seveda je to siromašni zaslužek jedva za črno kavo in duhan. Pa kako bi tudi kaj stržili, ker jih je toliko!

Na čaršiji so samo dučani, mesnice in pekarnice; stanovališča pa in druga poslopja so drugje. Trgovčiči prihajajo zjutraj od doma, a zvečer se vračajo domov.

Zanimiva je tudi mesnica. Ne bodem prijaznemu čitatelju kvaril »dobrega teka«, pripovedujoč, kako koljejo živino: že to je zanimivo, kako sekajo meso. Zamahne s handžarom in odseka dober košček; če je kaj premalo ali pa preveč, tedaj se odtrga, in če je handžar premalo oster, pomagajo pa prsti in nohtovi. Kupec nese v rokah komad po ulici domov, spremljajo ga pa ognjeni pogledi lačnih, izstradanih psov.

Ste-li že videli kdaj bosanskega peka? Tam na trgu med drugimi dučani je tudi pekarna, kjer pripravlja pek svoje ukusne hlebe, katere speče v pepelu. Spečene dene venkaj na široko desko, katera tudi ni nikakor vzor snažnosti, pa kaj to, da so le hlebčki dobri! Kdo

bi zameril, če se med onimi hlebčki kobacá včasih več kakor na pol golo dete in premetuje one nesrečne hlebčke, saj pridni pek vendar ne more h krati opravljati deset opravil, péči kruh in pestovati dete! Kruh ni nobena posebnost, vendar ga Bošnjaki radi jedó. Nizek je, precej črn, z velikimi luknjami po sredi. Pa kaj zato! Kruh je, — dar božji. Zanimalo me je, ko sem prvokrat čul peka, ponujajočega vroč kruh po ulicah. Začel je v visokem glasu in se drl na vse grlo tako-le:

Jest taze, jest taze, hoho!

Sve se puši, sve se puši, hoho!

Čujte, počujte!

Kupite lepa hleba, hoho!

Jest biel, jest biel, hoho!¹⁾

Ne trdim, da je kruh dober, a stavim, da bi ga tudi vi kupili vsaj en hlebček, ako bi čuli tega neumornega ponujalca.

Posebnih zanimivostij ni v Kobašu. Turki imajo svojo džamijo, hiše so jim večinoma siromašne, vse lesene, le dva ali trije begi so imoviti in imajo čednejše ter večje hiše. V Kobašu imajo tudi šolo, pa v isti hiši, kakor šola sta tudi občinski urad in kavarna. Kaj ni to lepo?

Turki so sedeli v dučanih in pa pred njimi ter se zložno razgovarjali. Drugi so dohajali iz sela, nekoliko jih je pilo kavo v kavarni. Čudeč se gledal sem te nenavadne obraze, njihovo živo nošnjo, njihove dučančiče, visoko, vitko munaro (minaret) in skoro bi ne verjel, da sem pred četrtino ure zapustil naš prijazni Kobaš. Mislil bi rajši, da me je preselil čarovnik v kako začarano mestice iz »tisoč in ene noči«. Glave ovite z razno-bejnimi turbani, oni čudni, že povsem iztočni obrazi, s katerih je sevala nena-

¹⁾ Jest taze = je svež. »Hoho« je nekaka komparacija, kakor da hoče reči: »Ne samo, da je svež, nego prav sedaj je svež, le pogledjte ga!«

vadna, posebna resnoba, nenavadna okolica, modri vrhovi Motajice, tajinstveni mir — vse to mi je nekako govorilo, da se približuje velik trenotek, kateri nas bode oslobodil vsemogočnega čarovnika, vzbudil novo, lepše življenje, v katerem bode sijalo vsem na licu veselje in radost. In vendar sem čakal zaman onega trenotka! Oni resni obrazi na kobaški čaršiji so tamkaj že Bog vedi koliko let, vedno enako resni in zamišljeni, in kdo vé, koliko let še tu ostanejo. Če prideš ti tja, i ti jih najdeš take!

Mudilo se mi je dalje. Séla sva s prijateljem na priprost graničarski voz in oddrdrali smo po dosti dobri cesti dalje proti jugu. Moram priznati, da so ceste, kar sem jih videl doli po Bosni, dobre; Avstrijci so v kratkem mnogo storili. Seveda nečem govoriti o bosanskih navadnih, kolovoznih potih, o katerih bi pač jedva ne verjel, da so za rabo, nečem ti tudi govoriti o bosanskih kolih (vozh), na katerih ni niti enega žebnja železa. Pa zakaj tudi, saj je tako pripravnejše; moj Bošnjak ne potrebuje kovača; pa če se mu tudi v največjem gozdu kolo potare, evo mu sekire — drvnice in za pol ure je zopet vse v najlepšem redu. A moje pero je preslabo, da ti opiše one mile, otožne in cvileče glasove, katere čuješ, kadar srečaš tak voz; ne bi jih mogla posnemati niti najbolj nadušljiva harmonika.

Lepo se je vila cesta po senčnatih hrastovih in bukovih gozdih, po ponosni Motajici in nehoté sem se domislil lepe narodne pesmi:

»Crna goro, crna
Puna ti si lada!«

Domislil sem se onih žalostnih časov, ko se je morda baš po teh gozdovih skrivala bedna raja, saj so ji bili go-

zdovi edino zavetje in priznati sem moral, da je sedaj vendar mnogo, mnogo bolje. Na obronkih gozda in pa po malih hribcih so razmetane male, lesene in kaj siromašne hišice bosanskih kmetov. Čeprav se je mnogo obrnilo na bolje, vendar je še vedno stanje teh kmetov jako žalostno. Slaba zemlja, slabo obdelovanje; od onega, kar prideláš, daj desetino carju v novcih, a tretjino svojemu spahiji (gospodarju)! Od kod naj dobi novcev ubogi Bošnjak? In vendar se moraš čuditi, kako točno plačujejo ti reveži desetino in tretjino. Tu ni treba opominov, pretenja in plenitve, precej prvokrat plača večina njih vse, dasi mnogo težje plačujejo kakor pa naši kmetje.

Polagoma se je širilo naše obzorje; okó je veselo zrló po daljnem bosanskem gorovju in pa po holmcih, kateri so se vzdigovali med gorovjem in nami; pa tudi kraji so bili prijaznejši. Vendar smo bili že siti dolge vožnje, ker je bilo vroče, da bi lahko jajce na solncu spekel, torej ni potem čudno, da smo veselo pozdravili bosanski han Jádovico, kateri leži v dolini pod Jadóvičkim brdom, tam, kjer se križata cesti vodeči v Dervento in pa v Kobaš. Han je to, kar pri nas gostilna, a naš gostilničar, krepak, žilat, pravoslavni Bošnjak Jovo nam na žalost ni mogel postreči z ničemer drugim kakor s črno kavo. Točil je pač v boljih časih tudi vino, pivo in rakijo; vendar nedavno so mu to zabranili, in od tedaj peče in kuha le črno kavo svojim mohamedanskim gostom. Sreča, da smo imeli pri sebi precejšno »bariglo« rujnega oriovaškega vina, pečeno kokoš in pa suh svinjski krak, kateri nam je v senci pod leseno lopo prav dobro teknil. Poprašali smo našega Jovo to in ono, on nam je rad pripovedoval in svoje stanje precéj črno orisal. Pesimist

od nog do glave! — Tam v senci napravljene od brezovih vej jedlo je nekoliko Turkov kuhana jajca. Ne vem, ali so jim teknila, ko so gledali, kako smo

mi udarjali po suhem svinjskem kraku in ga zalivali z dobrim vincem. Vsakemu svoje! (Dalje.)

Karlolov most v Pragi.

(Spisal Anton Sušnik.)

(S sliko.)

Karola IV. nazivljejo po pravici drugega ustanovitelja praškega mesta. Njegova miroljubnost in pravičnost sta pospeševali procvitanje Prage, katero je okrasil z množčevilnimi prelepimi stavbami. Ako pomislimo dalje, da je ustanovil visoke šole, da je ustanovil Novo Mesto, in tako skoro podvojil obod Prage, da je oživil obrt in trgovino, ne čudimo se, da je Pragi utisneno neizbrisno znamenje njegove roke, njegovega dela. Kamorkoli se ozre oko po »slovanskem Rimu«, povsodi vidi predmete, katere je ali ustvaril ali obnovil »otec vlasti« — oče domovine, kakor nazivljejo Čehi Karola IV. Vladanje njegovo je dalo trdno podstavo oni izobrazbi, katera se je širila po vsem Češkem in s katero se je odlikovala tedanja Češka pred drugimi deželami; v Pragi je bilo središče vseh umetelskih in vednostnih naporov. Radi tega se ponaša Praga s tolikimi umetelskimi krasotami izza Karolove dôle. Poleg prelepega in vzvišenega velehrama sv. Vida in doslej nedosežne cerkve na Karolovem, poleg mnogih lepih cerkvá in cerkvic spojen je s Karolovim imenom tudi Karolov ali kameniti most.

Živahni promet in občevanje na obeh veltavskih bregovih je v pradavni dôle

posredoval lesen most; pozneje so most zidali; zgradila ga je kraljica Judita, soproga kralja Vladislava I. Toda grozna povoden dne 3. februvarija 1342. l. je ta most popolnem porušila. Pozneje so na istem mestu še gradili lesene mostove, a povodni so odnašale vsak tak most. Karol IV. pa je položil za zgradbo trdnega in velikanskega kamenitega mostú dné 9. julija 1357. leta temeljni kamen, zgradbo pa je izročil nadarjenemu 25letnemu stavitelju Petru Parlerju; žal, da Karol IV. ni čakal konca tej zgradbi. Še 1406. leta, dasi so vozili po mostu, ni bil popolnem do delan.

Most se popenja v šestnajstih krasnih oblokih, dvojno obokanih od brega do brega, na 17 stebrih. Ljuti vodni naliivi, hlodi in lesene plošče niso mogle uničiti prekrasnega mostú, pač pa je povoden samo dvakrat, in sicer v XV. in XVII. stoletju znatno poškodovala stebre. Karolov most spada med najdaljše kamenite mostove v Evropi; dolg je 497 m, a širok 10 m. Prej je imel most široko, polno zidano ograjo; tako sem videl še za svojega bivanja v Pragi 70. leta; toda 1879. leta so jo nadomestili z ukusno in ugledno.

Karlolov most je bil okrašen s 30 sohami, med katerimi so nekatere prava

Tri dni pri naših bosanskih bratih.

(Potna črtica. — Spisal J. B.)

(Konec.)

Ko smo se odpočili mi in naši konji, krenili smo zopet naprej. Počasi smo se vspeli na strmo Jadóvičko brdo. Čudom sem se čudil, ko sem med Ilovo-šeregom in pa med Nanom Štivorom zagledal sredi gozda mnogo večjih in manjih lesenih križev, a pred njimi naloženih mnogo drv. Voznik mi je tolmačil, da je to krščansko pokopališče, drva pa so na grobu, da zveri ne odkopljejo trupla. Nekoliko križev pa je ograjenih z visoko, leseno ograjo: to so grobovi dvanajstero hajdukov, kateri so pali v boju s Turki »za krst častni i slobodu zlatnu«. Dasi je zanimivo to pokopališče, kjer nad pokojniki listje šumlja in v bližnjem grmu ptičice pojó, vendar bi si ne želel tamkaj počivati. Koliko vabljivejše je na domačem pokopališču, katero leži na malem holmcu blizo vasi; cerkvice sredi njega pa oznanja krščansko vero in sladko upanje, da bodemo iz grobov vstali.

Na potu smo srečali starega, slabega Turka, kateri je šel s samarom (otovorjenim konjem) iz Dervente proti Prnjavoru. Počasi je koracal mršavi konjič, še počasneje pa stari Turek. Saj ni čuda po taki vročini!

»Ej komšija (sosed), je l' ti vruče? —« poprašal sem siromaka.

»»Uh, vruče je, vruče, a slabo tielo, starost je u nogama, umorio sam se brate!««

»E, pa ti zajaši samara!« — svetoval sem mu.

»»Težko je i njemu!««

Zanimalo me je, kaj bode napravil Turčin in ozrl sem se čez nekaj časa

za njim. In res je poslušal moj svet in sedel na kljuse; sicer je bilo konjiču težavno, pa je že šlo, saj so bosanski konji potrpežljivi in navajeni slabega. To je moral biti strašen despotizem za turške vlade! Če smo srečali človeka na vozu ali pa na konju, umaknil se nam je v jarek, ako tudi je cesta tako široka, da bi šli lahko trije vozovi vstric; tamkaj je stojé počakal, da smo se mimo odpeljali. Ako je šel mimo kmeta spahija ali pa beg, moral se mu je kmet umakniti s ceste kamorkoli, ker drugače je bil pretepen, kakor mlado ščene. Če te hočejo kristijani v Bosni pozdraviti, vstanejo in se postavijo tako, kakor vojak, kadar mu zapove zapovednik: »Pozor!« Tako je tudi še na mnogih mestih v Slavoniji. Če ženske leže ali pa sedé na trati pred hišo, vselej vstanejo, ko zagledajo tujca, ali pa kakega odličnjaka in se spoštljivo priklonijo. Tujcu se zdi lep ta običaj.

Vendar zakaj bi vas dolgočasil opisujoč potovanje, rajši povem, da smo naposled vendar zagledali beli zvonik nove pravoslavne cerkve, potem pa še druge hiše mesta Prnjavora. Prnjavor leži jako lepo na majhnih holmcih, pa se zato dosti poprej ne vidi, nego da prideš v mesto. Prnjavor šteje nekoliko sto hiš in je zeló živahno trgovsko mestice z okrožnim sodiščem in drugimi uradi. Večina prebivalcev je mohamedanska in pa pravoslavna. Katoliška je poleg uradnikov samo ena hiša. Pravoslavni so na gorenji strani mesta, mohamedanci pa na dolnji, kjer imajo tudi svojo džamijo. — Hitro smo se seznanili s prijaznimi gospodi uradniki. Vsi uradi

so v eni sami, lepo urejeni, novi hiši, kateri pravijo v Bosni »Konak«. Urejena je praktično; zato ni treba toliko uradnikov, kakor pri nas. Uradujejo navadno nemški, vendar če dobé n. pr. hrvatski spis, odgovoré tudi hrvatski, kar je seveda le pravično. Sami uradniki so se hvalili, da ljudje redno odajajo desetino, in tudi zločinov se dogodi razmerno malo. Kraji so tako varni,

da lahko brez orožja povsodi potuješ, tudi po največjih gozdovih.

Proti večeru sva odšla s prijateljem malo v turški del mesta. Prva hiša, h kateri sva prišla, bila je kavarna, kjer se »peče kava«, kakor govoré Bošnjaki, a ne kuha kava, kakor govorimo mi. Ta kavarna je prostorna hiša, na vsako stran ima po eno sobo, kjer je malo ognjišče za kavo, okrog ob steni

Gojenci Marijaniški pred jasticami.

so nizke klopi za manj odlične goste, a za odličnejše so divani. Turška kavarna ni nikdar prazna, ker Turki pijó z neizrekljivo slastjo svojo kavo. Nekateri živé le ob kavi in ni nič čudnega, če izpije eden na dan po trideset, štirideset in pa še po več posodic, katerim rekajo oni findžáni. Res niso ti findžáni take posode, kakoršne imajo naše mamice po ljubljanskih trgih in pa po cerkvenih shodih, kjer ponujajo svoj »fajn kofé«, vendar se te ljubljene pi-

jače polagoma nabere nekaj v tolikih posodicah. Pa je še druga razlika med kavo naših mamie in bosanskega kavedžije. Kava naših bosanskih bratov je čista, fina kava, brez primesi; kava naših mamie pa menda ni vselej taka: kdo bi potem zameril, če se je toliko spije! Tudi meni je dišala, izredno dišala, dasi nisem poseben prijatelj te črne pijače. Da je ta pijača izvrstna in da jo umejo kuhati Turki bolje, nego drugi, svedoči tudi to, da gre vsako leto ne-

koliko bosanskih Turkov po Hrvatski in Slavoniji, kjer pekó kavo in si lepe novce zaslužijo. Posebno gredó tje, kjer so kake vojaške vaje, semnji ali pa cerkveni shodi. Moj prijatelj Mehmed iz Turške Kostajnice prehodi vsako leto Hrvatsko s svojo kavo. Gre na kraljevski semenj v Zagreb, kjer ostane po osem in po več dnij, potem gre v Ludbreg k sveti krvi na cerkveni shod, v Biškupac in kdo ve še kam. Ne morem vam opisati vseh tajnostij, katere poznajo kavedžije, a to vem, da pripravljajo za vsakega novega gosta kavo posebej in tako spretno pristavljajo k ognju in odstavljajo one male rumene posodice, da je veselje gledati.

Pred kavarno sta sedela na klopi dva odlična Turka; prvi je bil mestni kadija (sodnik) ali — da rečem prav uradno — šerjatski kotarski sudac Mehinagić, a drugi je bil bogati trgovec Mehmed Kobaica. Posebno prvi mi je bil zelo povšeči, ker mi je vse kazalo, da je naobražen. Dovršil je akademijo v Carigradu, govori več orijentalških jezikov ter francoski in je, kakor v obče Turki, jako izvrsten računar. Največja števila razdeli in pomnoži iz glave v jako kratkem času, tako so pripovedovali uradniki. Sedaj je mož v najlepših letih; blede, precej suho lice okrožuje mu kratka črna brada; izpod košatih obrvij mu gleda dvoje mirnih, prikupljivih očes, kateri ti takoj pogledata v dušo; fin nos, draga črna obleka, snežno-beli turban — znak, da je že romal v sveto Meko na grob prerokov —: vse to je bilo v lepem soglasju, in zdel se mi je nenavadno zanimiv. Prijazno nama je odzdravil, in ko smo nekoliko besedij izpregovorili, precej je naročil kave za naju i za-se, kar je izvestno veliko odklivanje: Turek ti dá vse, ako ti postreže s kavo.

Čudil sem se kratkemu, jedrnatemu govoru našega kadije. Ko ga vpraša kavedžija, kakšno kavo bomo pili, odgovori mirno, kakor iz knjige: »Grko (grenko) ćemo piti, a sladko govoriti.« Ali ni to lepo? Sploh moram reči, da bi se mogli marsikaj učiti od mohamedancev. Oni preje mislijo, potem še le govoré: pri nas je večkrat narobe. Vesel poslušáš Turka, ker govori počasi, resno, redkokdaj se smeja; le včasih upre va-te svoje oko. Pripovedoval nam je modri kadija o Abrahamu in o njegovem — po njihovih nazorih — pravem sinu Izmailu, katerega mu je rodila Heridža in katerega je hotel Bogu darovati, a Bog mu je poslal ovna, da ga je žrtvoval mesto sina. Oni dan, ko sva prišla v Prnjavor, bil je baš turški praznik, mali Bajram. Videč Turke, ki so delali, poprašava kadijo, ali se sme na praznik tudi delati? On odgovori, da se pri njih z delom ne oskruni niti največji praznik. Pravovernik sme delati, kar hoče: le moliti mora Boga in opravljati dobra dela.

Veliki Bajram (pomirjenje) je velik in vesel praznik pri Turkih. To je pomladi, ko se konča njih dolgi post Ramazan; takrat pojó, godejo in streljajo, da odmeva daleč na okrog. Vsak le količkaj imoviti gospodar mora zaklati toliko jagnjet, kolikor je živih oseb pri hiši in kolikor jih je poslednjih osem let pri hiši umrlo. Bogatejši zakoljejo tudi po 60 do 100 jagnjet, pa ja delé potem siromašnim in se mirijo s svojimi sovražniki. To je pač lep običaj: Turki se med seboj mirijo, mi kristijani pa živimo večkrat v grdém sovraštvu — dolgo, po več let, včasih celo življenje.

A vstanimo in, izrekši kadiji zahvalo, idimo dalje po prnjavorski čaršiji ali trgu. Ta je baš taka, kakor v Kobašu, le malo večja je. Manja turška mesta

so si kaj podobna, tako, da si videl vse, če si videl eno. Povsod isti obrazi, povsod isti nizki dučančiči z lenimi gospodarji, množica gladnih psov — vse isto. Prav na koncu prnjavorske čaršije leži pokopališče, a v sredi pokopališča med drevjem se vzdiguje prnjavorska džamija z visoko, vitko munaro. Na nekaterih grobéh sta po dva kamenita, večkrat pa tudi lesena spomenika: eden je pri glavi, drugi pri nogah. Okrašena sta z raznimi napisi, izrezanim in naslikanim cvetjem in z vejicami. Muktar ali cerkovnik prnjavorski odvede naju v džamijo. Zunaj je mala lopa ali predvorje; tu si morajo tujei sezuti svoje obuvalo. Prijatelj in jaz sva ohranila zaradi posebne milosti in naklonjenosti muktarjeve svoje obuvalo na nogah in stopila v dosti prostorno džamijo. Zadaj je še mala pregraja, a nad njo nekakov kor, morda za žene, kakor pri židih, a od spredaj je vse prazno, brez vsake priprave. Kjer je pri nas žrtvenik, visi nekoliko plošč s prerokovim, sultanovim ali Bog vedi kakim podpisom; na strani je nekaka mala leca. Po steni je naslikal neki prnjavorski Rafael male smrečice, na nekaterih krajih pa zopet razne cvetice, kakoršne nikjer ne rastejo; po tleh so razprostrti razni čilimi (pregrinjala). Naš muktar je tudi kavarnar in brivec, njegova hiša se drži pokopališča. Malo iz hvaležnosti, malo tudi iz radovednosti sva šla s prijateljem v njegovo kavarno in si ogledala njegovo brivnico. Gledal sem, kako je bril svojega soseda: držal se je sicer nerodno, a vendar je v malo trenutkih pokosil in očistil košato strnišče na obrazu.

Ogledavša si turški del Prnjavora, vrneva se po drugi strani tje, od koder sva prišla. Pred mehano t. j. gostilno, je »zajahal« pravoslavni duhovnik v lepi, narodni obleki, baš tako napravljen,

kakor drugi Bošnjaki, stolec in pil vino. Malo dalje je lepa hiša pravoslavnega arhimandrita Melantije Opačića, starega, častitljivega starčka, kateri naju je sprejel prav gostoljubno. Pripovedoval je marsikatero črtico iz svojega življenja. Rojen je l. 1809. in je v Prnjavoru že od detinstva; nikdar, tudi v največjih nevarnostih ga ni ostavil. Ko so se nekoč Turki vzdignili nad kristijane ter ropali in plenili po okolici, ubranila sta samo on in neki beg s svojo častitljivostjo in veljavno besedo, da niso požgali in oplenili Prnjavora. Pač je mnogo prestal častitljivi starček. Dve krogli sta mu že prebili junaško telo in do nedavna je moral maševati v stari hiši, da niso Turki znali, kje je krščanska cerkev. Sedaj pa imajo pravoslavni lepo cerkev v Prnjavoru, a katoličani bodo k letu zidali malo cerkvico. V lep dokaz sloge med tamošnjimi prebivalci bodi to, da odličen prnjavorski trgovec, po veri pravoslaven, sam pobira doneske za katoliško cerkvico ter da je sam dal v to svrhu 50 gld. Pri arhimandritu sem dobil tudi neko staro ženišče, katero je imelo mesto desne roke le betiček: bila je to znana vračarica, ki pozna raznovrstno bilje in cvetje in je baš prišla, da zdravi arhimandritovo vnukinjo. Bila je katoličanka in ker je po obleki poznala, da sem tudi jaz katoličan, pritekla je k meni, gledala me veselo, kakor mlado dete, in vzkliknila: »Bog te sprimi, dite moje drago, i ja sam hrišćanka!« Hitela mi je z neko otročjo priprostostjo pripovedovati vse svoje zgode in nezgode; a ko sem odhajal, ni mi mogla naželeti dovolj sreče in blagoslova, kateri naj spremlja mene, »dite njeno drago«, na daljnem potovanju.

Videl sem tudi nekaj zagrnjenih mohamedank. To zagrinjanje se mi zdi

neumen in tudi nezdrav običaj! Tako zamotani ženski nedostaje pravega, zdravega zraka, ker potegne večkrat malone ves pokvarjeni zrak, katerega je izdihala preje, zopet v pluča. Potem si lahko razlagamo, zakaj so navadno bolehné in blede; pa tudi gibljejo se premalo, posebno bogateje čepé po ves božji dan v svojih zaduhlih sobicah. Le na večer in pa rano v jutro pridejo na vodnjak po vodo, kakor pravi tudi njihova narodna pesem:

»Čija je ona djevojka
Što rano rani na vođu?
Spustila fesak na čelo,
A ruse kose na jero,
U bašci cvieće poljeva,
A here ruže i omilje,
Ružicu meće u njedra,
A smilje sviđa u skute.
Ono je moja djevojka,
Smilje će meni darovat'
A ružu metnut u njedra,
Mirisat mene i njojzi.«

Nu, ker sem baš pri narodnih pesmih, naj še povem, da Bošnjaki tudi pojó, dasi ne toliko, kolikor njihovi prekoslavski bratje v ravni Slavoniji. Tudi

imajo njih pesmi nekak otožen značaj, posebno napevi. V obče se mi zdé Bošnjaki resen narod, kateri pa močno čuti in globoko misli. Povedal sem že, kako spretni so v računanju. Žene so posebno izurjene v tako zvanem cvetličnem jeziku in včasih beró iz enega šopka cvetic celo pisemce. Dasi so skoro vedno v sobi, vendar znajo sto načinov, da odkrijejo komu svojo naklonjenost.

Pripovedoval bi vam še, kako smo stanovali in spali v prvem prnjavorskem »hotelu«, kateri je tako urejen, da ima nekako središče, iz katerega si naenkrat v vseh sobah, pripovedoval bi vam lahko o velikosti sob, o ljubeznivosti sopotnikov — vendar nečem, saj je bilo to po bosanski in v Bosni mora človek tudi kaj potrpeti. Pripovedoval bi vam tudi, kako sem potoval iz Prnjavora v Banjaluko in od ondod po gorati Bosni, vendar, zakaj bi vas še dalje mučil; saj sem v naslovu rekel samó: »Tri dni pri naših bosanskih bratih«. Če je pa kdo pričakoval še kaj več, morebiti mu ustrezem še ob priliki.

Rimske elegije.

III.

»Коль кратки вѣшотѣхъ събрати
чѣда твоѣ, ёкозе събираеть лёзае
птенею своею подъ крилѣ, и не
вѣшотѣсте.«

Assemanovo izbornó evangjelje.

Gradna je glava. Mrači se, in hlad se širi večerni,
Doli pod oknom težkó vrsta ropoče vozov.
Živo modrina nehá razliva se v dalji po holmih,
Groblje starinske temné, v meglo zavija se Rim —
Rim, ki sem sanjal o tebi z obraznosti prvim poletom,
Tu si sedaj pred menoj v živi prirodí prostrti!
Daleč domača je vas, okrožena z drevjem zelenim,
Reka otožna in dol, ceste beleči se pas — —
Gnal v tujino je duh, resnice željan in pokoja,
Tje, kjer mnogo sreé zanjo prelilo je kri!